

AKLAMA SUÇU İLE MÜCADELEDE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Faruk MUTLU (*)

1 - GİRİŞ

Ülke ekonomileri geliştikçe işlenen suçların niteliği değişmekte, klasik suçlara (cebir ve şiddete dayalı suçlar) oranla ekonomik suçlar artış eğilimi sergilemektedir. Klasik suçların birçoğunda ise suçun saiki değişmekte; mesela kan davası gibi saiklerle işlenen cinayetler azalırken, suç örgütleri tarafından gelir elde etmek amacıyla işlenenler artmaktadır.

Gelir elde etmek amacıyla işlenen suçlarla mücadelede salt hürriyeti bağlayıcı cezalar yetersiz kalmakta, hapis cezası ile cezalandırılmalarına rağmen suç gelirlerinden mahrum edilemeyen suçlular, ekonomik olanakları da kullanarak örgütlenmekte ve bu şekilde suç örgütleri oluşturmaktadırlar.

Suçların niteliğindeki ve saikindeki değişmeye paralel olarak suç ile mücadele anlayış ve yöntemlerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Ekonomik çıkar amaçlı suçlarla etkin bir mücadele yürütülebilmesi için suçun saiki olan suç gelirinin hangi formda ve nerede olursa olsun bulunabilmesi; fiil, fail ve sonuç arasındaki irtibatın kurulabilmesi gerekir. Suç gelirinin tespit edilebilmesi için ise lüzumlu mali bilgilerin toplanması ve analiz edilmesinin yanı sıra uygun araştırma yöntemlerinin geliştirilmesi şarttır. Suçla mücadele eden kurumlar suç ve suçlu profilindeki değişmeye paralel olarak yöntemlerini geliştiremezse ülkede "suç ekonomisi"nin boyutlarının artışı kaçınılmaz olur. İşte tüm bu nedenlerle suçtan elde edilen geliri hedef alan, öncül suçtan¹ ayrı bir "aklama suçu" ihdas edilmiştir.

(*) Vergi Denetmeni, MASAK Şube Müdür V.

¹ Teorik anlamda karapara, suçtan elde edilen gelir olarak tanımlanmakla birlikte hukuki anlamda her suçtan elde edilen para karapara olarak değerlendirilmez. Hangi suçlardan elde edilen gelirin karapara olarak değerlendirileceği, tamamen o ülkenin ilgili kanunlarında yapılan tanıma bağlıdır. Örneğin, ülkemizde 4208 sayılı Kanunda yapılan tanıma göre sadece, Kanunun 2/a maddesinde tek tek sayılan sınırlı sayıdaki suçtan elde edilen gelirler karapara olarak değerlendirilirken, 5327 sayılı Türk Ceza Kanununun 282. maddesinde yapılan düzenleme ile bir yıl veya üstünde hapis cezasını gerektiren suçlardan elde edilen gelirler suç geliri olarak tanımlanmıştır. İşte aklama suçuna konu olan gelirlerin elde edildiği bu suçlara (TCK'daki bir yıl ve üstü hapis cezasını gerektiren suçlar) öncül suç denir.

Suçtan gelir elde edilmesiyle ve bu gelirlerin aklanmasıyla mücadele toplumun ekonomik, mali, siyasi, sosyal ve ahlaki yapısını korumak bakımından önemlidir. Bir ekonomide suçtan elde edilen gelirler yaygınlık gösteriyorsa bu durum;

- Ekonomik aktörler arasında rekabet eşitsizliği yaratır. Ekonomik hayatta tersine seçim hakim olur; kurallara uyanlar kaybeder, uymayanlar kazanır.

- Kamu maliyesini zayıflatır. Çünkü verginin gerektiği ölçüde ve adaletli bir biçimde toplanması mümkün olmaz. Unutmamak gerekir ki; suç geliri aynı zamanda kayıt dışı gelirdir.

- Karapara sahipleri kendilerine siyasetçi, bürokrat ve işadamları arasından yandaşlar bulmak arayışı içine girer. Bu ilişkiler siyaseti, bürokrasiyi, ekonomiyi ve giderek bütün toplumu kirletir.

- Suç örgütleri, toplumun meşru güçlerinin dolduramadıkları iktidar alanlarını doldurur.

- Kamu ekonomisinde “kamusal mal” sayılan ahlâk, özellikle ticaret ahlâkı bozulur. Ahlâkın bozulması ekonomik sistemin işlem maliyetini artırır bu suretle ekonomik etkinsizliğe yol açar.

- Yukarıda kısaca özetlenen hususlar nihai tahlilde siyasi, idari, adli ve iktisadi karar mekanizmalarının işleyişinde zafiyete ve yanlışlığa ve giderek toplumsal yozlaşmaya yol açar.

İşte bu ve benzeri sebeplerle; rekabetçi bir ekonomi, temiz bir siyaset ve kamu idaresi, sağlam bir sosyal yapı oluşturulmak isteniyorsa suç gelirleriyle ve suç gelirlerinin aklanmasıyla etkin bir şekilde mücadele edilmelidir.

Yukarıda açıklanan saiklerle, G-7 ülkelerinin Temmuz 1989’da yapılan zirve toplantısında suç gelirlerinin aklanması ile mücadele konusunda ulusal hukuk sistemlerinin geliştirilmesi, mevzuatların

uyumlaştırılması, mali sistemin rolünün güçlendirilmesi ve üye ülkeler arasında sürekli bir işbirliğinin tesis edilmesi amacıyla Mali Eylem Görev Grubu (Financial Action Task Force-FATF) kurulmuştur.

Türkiye’nin 1991 yılında üye olduğu FATF’ın 1990 yılında yayınladığı üye ülkeleri bağlayıcı nitelikteki (40) Tavsiye Kararı, yeni aklama teknik ve metodlarının gelişmesi üzerine 1996 ve 2003 yıllarında gözden geçirilerek yenilenmiştir. Diğer taraftan FATF’ın 2001 yılında yayınlanan (8) Özel Tavsiye Kararı ile terörizmin finansmanının suç haline getirilmesi öngörülmüş, 2004 tarihinde 9 uncu Özel Tavsiye eklenmiştir. Revize edilen (40) Tavsiye Kararı ile (9) Özel Tavsiye Kararı ülkelerin aklama suçu ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda almaları gereken önlemleri içeren bir anayasa gibidir.

Bilindiği üzere, “aklama suçu” kavramı ilk kez 19 Ekim 1996 tarih ve 22282 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4208 sayılı Kararın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile hukuk sistemimize girmiştir. Yaklaşık 8 yıllık bir uygulama sonucunda söz konusu suç, 12 Ekim 2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 282 nci maddesinde² yeniden düzenlenerek, yeni Türk Ceza Kanununa aktarılmıştır. Ancak, Türk Ceza Kanununda yalnızca suç ve suçun cezai müeyyidelerine yer verilmiş olup, suçun önlenmesi ve incelenmesine ilişkin usul ve esaslar yönünden 4208 sayılı Kanunun ilgili maddelerinin uygulanmasına devam edilmiştir. Bilahare, 18 Ekim 2006 tarih ve 26323 sayılı

² 4208 sayılı Kanunda “karapara” ve “karapara aklama suçu”, 5237 sayılı Kanunun 282 nci maddesinde “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri” ve “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu” tanımı benimsenmiştir. Biz makalemizde “suç geliri” ve kısaca “aklama suçu” kavramlarını kullanacağız.

Resmi Gazete’de yayımlanan 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile de 4208 sayılı Kanunun aklama suçunun önlenmesine ve incelenmesine ilişkin usul ve esasları yeniden düzenlenmiştir.

Gerek 4208 sayılı Kanun, gerekse 5549 sayılı Kanun ile aklama suçunun önlenmesine ve incelenmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi konusunda Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (Bundan sonra kısaca MASAK veya Başkanlık denilecektir) görevlendirilmiştir.

2- AKLAMA SUÇU İLE MÜCADELEDE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Aklama suçu ile mücadelede uygulanan tedbirler, “bastırıcı tedbirler” ve “önleyici tedbirler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bastırıcı tedbirler daha çok, bir suç işlendikten sonra suç ve suçluları ortaya çıkarmak ve cezalandırmak amacıyla alınan tedbirlerdir. Yani öncesinde bir suçun işlendiği hususu bilinmektedir. Bu anlamda MASAK, savcılıklardan intikal ettirilen konular üzerine aklama suçu incelemeleri yapmaktadır. Önleyici tedbirler ise, ortada bir suç olmaksızın, suç işlemek kastı ile hareket edenleri caydırıcı nitelikteki tedbirlerdir. Ancak bu tedbirler sonucu elde edilen bilgilerden bastırıcı tedbirler kapsamında da yararlanılabilmektedir.

Tedbirler yönünden 4208 sayılı Kanunda daha çok bastırıcı tedbirlere yer verilmiş olup, önleyici tedbirler ayrıntılı olarak ikincil düzenlemelerde (Yönetmelik, tebliğ) yer almıştır. 5549 sayılı Kanunda ise ağırlıklı olarak önleyici tedbirler düzenlenmiştir.

5549 sayılı Kanunda yer alan bir diğer önemli düzenleme de terörün finansmanı konusudur. 2001 yılında ABD’deki Dünya Ticaret Merkezine

yapılan terörist eylemden sonra, FATF aklama suçu ile mücadele olan misyonuna terörün finansmanı ile mücadeleyi de eklemiş ve bu konuda 9 Özel Tavsiye kararı yayımlayarak üye ülkelerin bu Tavsiyeler doğrultusunda kendi iç mevzuatlarını oluşturmalarını istemiştir. Buna göre, ülkemizde de 29.06.2006 tarih ve 5532 sayılı Kanunla, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunundaki terör suçları ile terör amacıyla işlenen suçların kapsamı genişletilmiş ve terör suçundan ayrı olarak terörün finansmanı suçu düzenlenmiştir. Yine, 2006 yılında kabul edilen 5549 sayılı Kanun ile MASAK’a, aklama suçu ile mücadele yanında terörün finansmanı ile mücadele görevi de verilmiştir.

Bu makalede, aklama suçu ve terörün finansmanı suçu ile mücadelede önleyici tedbirler kapsamında yer alan yükümlüler, yükümlülükler, yükümlülük denetimi ile söz konusu yükümlülüklere aykırı davranılması halinde uygulanacak cezalar konuları genel olarak verilecek olup, her biri tek başına bir makalenin konusunu oluşturabilecek önem ve genişliğe sahip bulunan başlıkların daha detaylı incelenmesi daha sonra yapılacak çalışmalara bırakılmıştır.

3- YÜKÜMLÜLER

Yükümlü, 5549 sayılı Kanunun 3 ila 8 inci maddelerinde düzenlenen yükümlülükleri yerine getirmekle zorunlu olan kişi ve kuruluşlardır. Dolayısıyla yükümlü, aklama suçu ile mücadelede MASAK’ın birlikte hareket etmek istediği, işbirliği ve destek beklediği birimlerdir. Yükümlüler 5549 sayılı Kanunun 2/1-d maddesinde faaliyet alanları itibariyle belirlenmiş olup, asıl olarak Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelikte³ (Bundan sonra kısaca Tedbirler

³ 09 Ocak 2008 tarih ve 26751 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Yönetmeliği denilecektir) gruplar itibariyle tek tek sayılmıştır. Tedbirler Yönetmeliğinde 24 yükümlü grubu belirlenmiş olup, söz konusu gruplar kapsamına on binlerce kişi ve kuruluş dâhildir. Örnek vermek gerekirse, söz konusu yükümlü gruplarından birisi bankalardır. Ancak bu grup içerisinde yükümlü sıfatıyla 50 banka ve dolayısıyla da yaklaşık 8.000 banka şubesi girmektedir.

Yükümlü olarak belirlenenlerin ortak noktası, suç gelirlerinin aklanması sürecinde, aklayıcılar tarafından kullanılma ihtimali bulunan sektörlerde veya alanlarda faaliyet göstermeleridir. Belirlenen yükümlüler içinde finansal kuruluşlar ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Çünkü finansal kuruluşlar sahip oldukları bazı teknolojik imkânlar yönünden aklayıcılara cazip gelmektedirler. Örneğin, bankacılık sektörünün sahip olduğu ileri teknolojik imkânlar ile büyük montanlı paralar çok kısa bir süre içerisinde dünyanın bir ucundan başka bir ucuna gönderilebilir.

Tedbirler Yönetmeliği kapsamında belirlenen yükümlü grupları aşağıda sayılmıştır.

- 1) Bankalar.
- 2) Bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar.
- 3) Kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler.
- 4) Ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki ikrazatçılar, finansman ve faktoring şirketleri.
- 5) Sermaye piyasası aracı kurumları ve portföy yönetim şirketleri.
- 6) Yatırım fonu yöneticileri.
- 7) Yatırım ortaklıkları.
- 8) Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.
- 9) Finansal kiralama şirketleri.
- 10) Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar.
- 11) Saklama hizmeti ile sınırlı olmak üzere İs-

tanbul Altın Borsası Başkanlığı.

12) Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü ile kargo şirketleri.

13) Varlık yönetim şirketleri.

14) Kıymetli maden, taş veya mücevher alım satımı yapanlar.

15) Cumhuriyet altın sikkeleri ile Cumhuriyet ziynet altınlarını basma faaliyeti ile sınırlı olmak üzere Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü.

16) Kıymetli madenler borsası aracı kuruluşları.

17) Ticaret amacıyla taşınmaz alım satımıyla uğraşanlar ile bu işlemlere aracılık edenler.

18) İş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım satımı ile uğraşanlar.

19) Tarihi eser, antika ve sanat eseri alım satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar.

20) Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye Jokey Kulübü ve Spor Toto Teşkilat Başkanlığı dâhil talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler.

21) Spor kulüpleri.

22) Noterler.

23) Savunma hakkı bakımından diğer kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 35 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki işlerden taşınmaz alım satımı, şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere serbest avukatlar.

24) Şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere, bir işverene bağlı olmaksızın çalışan serbest muhasebeci ve serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirler.

Tedbirler Yönetmeliğinde söz konusu yükümlü gruplarından, 1 ila 10 uncu sıralar arasında yer alanlar ile bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olarak

Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü "finansal kuruluş" olarak tanımlanmıştır. Böyle bir gruplandırma yapılmasının nedeni; ilerleyen bölümlerde anlatılacak yükümlülüklerden bir kısmı tüm yükümlüleri, bir kısmı ise yalnızca finansal kuruluş grubu altında toplanan yükümlüleri ilgilendirmesidir.

Yukarıda sayılan yükümlü gruplarından, merkezi Türkiye'de bulunan ve Türkiye'de faaliyet gösterenler ile aynı alanda faaliyet gösteren ancak merkezi yurt dışında bulunan yükümlülerin Türkiye'deki şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri yükümlüdür. Ancak, merkezi Türkiye'de bulunan yükümlünün yurt dışındaki şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri, faaliyet gösterdikleri ülkenin mevzuatı ve yetkili otoritelerinin izin verdiği ölçüde bu Yönetmelik hükümlerini uygulamak zorundadır.

4- YÜKÜMLÜLÜKLER

5549 sayılı Kanuna göre yükümlülerce yerine getirilmesi zorunlu olan yükümlülükler aşağıda belirtilmiştir.

- 1- Kimlik tespiti,
- 2- Şüpheli işlem bildirimini,
- 3-Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu (işleme taraf olanlar dahil) hiç kimseye açıklamama,
- 4- Eğitim sistemleri oluşturmak,
- 5- İç denetim sistemleri oluşturmak,
- 6- Kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturmak,
- 7- Uyum görevlisi atamak,
- 8- Devamlı bilgi verme,
- 9- Bilgi ve belge verme,
- 10-Muhafaza ve ibraz.

Söz konusu yükümlülüklerden, kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimini, Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu (işleme taraf olanlar dahil) hiç kimseye açıklamama, bilgi ve belge verme ile muhafaza ve ibraz yükümlülükleri tüm yükümlüler için zorunlu olup konu ile ilgili ayrıntılı açıklamalar Tedbirler Yönetmeliğinde yapılmıştır.

Devamlı bilgi verme yükümlülüğü, yükümlüler tarafından devamlı bilgi verme ve kamu kurumları tarafından devamlı bilgi verme şeklinde ikili bir ayrıma gidilerek Tedbirler Yönetmeliğinde düzenlenmekle birlikte, söz konusu yükümlülüğün yükümlüler yönünden uygulanmasına henüz başlanılmamıştır.

Eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturmak ile uyum görevlisi atamak yükümlülüklerine ilişkin olarak Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülere Uyum Programı Hakkında Yönetmelik⁴ (Bunda sonra kısaca Uyum Yönetmeliği denilecektir) yayımlanmıştır. Buna göre, bankalar (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç), sermaye piyasası aracı kurumları, sigorta ve emeklilik şirketleri ile bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olmak üzere Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü uyum programı oluşturmak zorundadır.

Suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanının önlenmesi için, 5549 sayılı Kanun ve bu Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere gerekli uyumun sağlanması amacıyla risk temelli bir yaklaşımla oluşturulacak olan uyum programının; kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması, risk yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesi, izlem ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi,

⁴ 16 Eylül 2008 tarih ve 26999 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması, eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi, iç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi tedbirlerini içermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Uyum Yönetmeliğinde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları, bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar, kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler, ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki finansman ve faktöring şirketleri, reasürans şirketleri, finansal kiralama şirketleri ve sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşların uyum programı oluşturmaksızın münhasıran uyum görevlisi atamak zorunda olduğu belirtilmiştir.

Yukarıda sayılan yükümlülüklerin her biri, aklama suçu ve terörün finansmanı ile mücadelede çok önemli düzenlemeler olmakla birlikte özellikle ikisi bu mücadelenin olmazsa olmazlarındandır. Bunlar; kimlik tespit işlemi veya daha geniş bir tanımla müşterini tanı prensibi ve şüpheli işlem bildirimidir.

4.1- Kimlik Tespiti

Kimlik tespiti işlemi, önleyici tedbirler kapsamında yer alan çok önemli bir düzenlemedir. Çünkü, yükümlü nezdinde aklama kastı ile işlem yapmak isteyen kişinin, işlem sırasında ayrıntılı kimlik tespitinin yapılacağını bilmesi kişi açısından caydırıcı bir unsurdur. Özellikle, suç ile henüz bağı kopmamış, yani yasadışı kaynağından uzaklaştırılamamış paranın mali sisteme sokulması aşamasında, işleme muhatap kişiler tedirginlik yaşamakta ve kayıtlı sistemde çok fazla iz bırakmak istememektedir.

Kimlik tespiti işlemi –Tedbirler Yönetmeliğinde biraz daha geniş bir çerçevede müşterinin tanınması kapsamında ele alınmıştır- Tedbirler

Yönetmeliğinde çok ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup, 50 maddelik Yönetmeliğinin 34 maddesi bu konu ile ilgilidir.

Yükümlüler, kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan veya iş ilişkisi tesis etmeden önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek zorundadır.

Tanımı dikkatli bir şekilde okuduğumuzda özellikle iki hususun vurgulandığını görmekteyiz. Birincisi, kimlik tespit işlemi, talep edilen işlem yapılmadan veya iş ilişkisi tesis edilmeden önce tamamlanacak olup, kimlik tespitinin yapılamaması durumunda işlem gerçekleştirilmeyecek veya iş ilişkisi kurulmayacaktır. Ancak, burada yalnızca adres ve diğer iletişim bilgilerinin teyidinde, işlemin yapılmasından itibaren 10 günlük bir süre tanınmıştır. İş ilişkisi tesisinden kasıt, yükümlü ile müşteri arasında sürekli bir ilişki doğuracak işlemlerdir. Örneğin, müşteri tarafından bir bankada hesap açılması, bankadan kredi veya kredi kartı alınması ve kasa kiralmasıyla banka ile müşteri arasında sürekli bir iş ilişkisi doğmaktadır. İşlem ile kastedilen ise genelde bir defalık yapılan işlemlerdir. Örneğin, bir banka hesabına para yatırılması, para çekilmesi veya bir havale işlemi gibi.

Vurgulanan ikinci husus ise, yükümlü nezdinde işlem yapan gerçek kişinin, işlemi kendi adına yapması durumunda yalnızca işlemi yapan gerçek kişinin, başka bir gerçek veya tüzel kişi adına yapması durumunda ise (bu kişiler arasındaki temsil yetkisinin belgelenmesi şartıyla) gerek işlemi yapan gerçek kişinin gerekse adına veya hesabına işlem yapılan gerçek veya tüzel kişinin kimliğinin tespit edilmesidir. Örneğin Vergi Denetmenleri Derneği adına Dernek saymanı tarafından bir banka nezdinde hesap açılmak istenilmesi halinde, gerek Dernek tüzel kişiliğinin

gerekse Dernek adına işlem yapan saymanın ayrı ayrı kimlik tespiti yapılacak ve saymanın Dernek adına işlem yapmaya yetkili olduğuna dair yetki belgesi aranacaktır. Ancak, bahsi geçen saymanın Dernek adına değil de kendi adına bir banka nezdinde işlem yapmak istemesi halinde yalnızca bu kişinin kimlik tespiti yapılacaktır.

Kimlik tespiti işlemi teorik olarak 3 aşamalı bir işlemdir. Ancak, uygulamada bu işlemlerin hepsi bir arada yapılmaktadır.

1- Kimliğe ilişkin bilgileri (adres, telefon, faks, e-posta bilgileri dahil) almak,

2- Bu bilgilerden Yönetmelikte belirtilenlerin doğruluğunu yine Yönetmelikte sayılan belgeler üzerinden teyit etmek,

3- Yetkililerce istenildiğinde ibraz etmek üzere teyide esas belgelerin okunabilir fotokopisini veya elektronik görüntüsünü almak yahut kimliğe ilişkin bilgileri kaydetmek.

Teyit, teyide esas belgelerin asıllarının veya noterce onaylanmış suretlerinin ibrazı sonrası, alınan bilgileri bu belgelerden kontrol etmektir. Kimlik tespit işlemi sırasında alınan bilgilerin teyidi, gerçek kişiler, tüzel kişiler ve tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar (apartman yöneticilikleri, iş hanı yöneticilikleri vb) bakımından yalnızca Tedbirler Yönetmeliğinde belirlenen kimlik belgeleri üzerinden yapılacaktır. Örneğin Türk uyruklu gerçek kişilerin kimlik bilgileri yalnızca T.C. nüfus cüzdanı, T.C. sürücü belgesi veya pasaport üzerinden teyit edilecek olup bunların dışında bir kimlik belgesi üzerinden yapılan kimlik tespiti kabul edilmemektedir. Uygulamada özellikle gerçek kişilere ilişkin kimlik tespitinde esas alınacak kimlik belgelerinde zaman zaman sorun çıkmaktadır. Şöyle ki, yükümlü nezdinde işlem yapan bazı kişiler mesleki kimliklerini (avukat kimliği, sarı basın kartı vb) ibraz ederek bu kimlik belgesi üzerinden işlem yapılmasını talep etmektedirler.

Gerekçe olarak ta bu kimliklerin resmi kimlik olduğunu ileri sürmektedirler. Gerek Avukatlık Kanununda gerekse basın kartları ile Yönetmelikte bu kimliklerin resmi kimlik olduğuna dair hükümler bulunmakta ve bunun aksi düşünülmemektedir. Ancak gerek 4208 sayılı Kanun gerekse 5549 sayılı Kanun kapsamında düzenleme yapılırken kimlik belgesinin yalnızca resmi kimlik belgesi olması noktasından hareket edilmemiş, birçok resmi kimlik belgesi arasından yaygın olarak kullanılan, her Türk vatandaşının sahip olduğu veya olabileceği, yükümlü çalışanları tarafından görüldüğünde kolaylıkla tanınabilecek az sayıdaki kimlik belgesi esas alınmıştır. Dernek tüzel kişiliğinin kimlik bilgilerinin teyidi, dernek tüzüğü ile dernek kütüğündeki kayda ilişkin belgeler üzerinden yapılacaktır. Adres bilgisinin teyidi ise, yerleşim yeri belgesi, ilgili adına son üç ay içerisinde düzenlenmiş fatura veya Tedbirler Yönetmeliğinde belirlenmiş diğer belgeler üzerinden yapılır. Adres ve iletişim bilgilerinin teyidi, işlemin gerçekleştirilmesinden itibaren 10 gün içinde yapılabilir. Ancak, adres ve iletişim bilgilerinin teyidi yalnızca sürekli iş ilişkisinde söz konusudur.

Örneğin, Türk uyruklu gerçek kişi olan (X) şahsı bir banka şubesine giderek hesap açtırmak istediğinde, hesap açma işlemi sürekli iş ilişkisi kapsamına girdiğinden işlem tutarına bakılmaksızın kimlik tespiti işlemi yapılacaktır. Buna göre hesap açma işleminden önce, ilgilinin adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, anne ve baba adı, uyruğu, Türk vatandaşları için T.C. kimlik numarası, kimlik belgesinin türü ve numarası, adresi ve imza örneği, varsa telefon numarası, faks numarası, elektronik posta adresi ile iş ve mesleğine ilişkin bilgiler alınır.

İlgilinin adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, anne ve baba adı, uyruğu, kimlik belgesinin türü ve numarasına ilişkin bilgilerin doğruluğu T.C. nüfus

cüzdanı, T.C. sürücü belgesi veya pasaport üzerinden teyit edilir. Daha sonra yetkililerce istenildiğinde sunulmak üzere T.C. nüfus cüzdanı, T.C. sürücü belgesi veya pasaporttan hangisini ibraz etmişse o belgenin fotokopisi alınır veya elektronik görüntüsü alınır yahut kimliğe ilişkin bilgiler kaydedilir.

Adresin doğruluğu; yerleşim yeri belgesi, ilgili adına işlem tarihinden önceki üç ay içerisinde düzenlenmiş abonelik gerektiren hizmete ilişkin olan fatura, kamu kurumlarınca verilmiş bir belge veya Başkanlıkça uygun görülen diğer belge ve yöntemlerle teyit edilir. Adres teyidinde esas belgenin fotokopisi veya elektronik görüntüsü alınır yahut belgeye ait ayırt edici bilgiler kaydedilir.

Telefon ve faks numarası ile elektronik posta adresinin doğruluğunun teyidi, işlemin gerçekleştirilmesinden itibaren on gün içinde bu araçlar kullanılarak ilgiliyle irtibat kurmak suretiyle yapılır.

Kimlik tespiti işlemi, yükümlü nezdinde yapılan bütün işlemlerde zorunlu değildir. Kimlik tespitini gerektiren işlemler, tutar gözetmeksizin kimlik tespitini gerektiren işlemler ve belli bir tutarı aşması halinde kimlik tespiti yapılacak işlemler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Tutar gözetmeksizin kimlik tespiti yapılacak işlemler 3 başlık altında toplanır.

- Yükümlü ile müşteri arasında hesap açılması, kredi veya kredi kartı verilmesi, kiralık kasa, finansman, faktöring, finansal kiralama gibi hizmetler nedeniyle kurulan, niteliği itibarıyla devamlılık unsuru taşıyan sürekli iş ilişkisi tesisi,

- Şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlar,
- Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olması halleri.

Belli bir tutarı aşması halinde kimlik tespiti yapılacak işlemler de 3 başlık altında toplanır.

- Yukarıda sayılan ve tutar gözetmeksizin kimlik tespiti yapılacak işlemler dışında kalan diğer işlemlerde, işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yirmi bin YTL veya üzerinde olması durumunda kimlik tespiti yapılacaktır. Yirmi bin YTL'lik genel tutarın iki istisnası bulunmaktadır.

- Elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı iki bin YTL veya üzerinde olması,

- Hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin işlemlerde bir yıl içinde ödenecek prim tutarı toplamı iki bin veya tek primli olup prim tutarı beş bin YTL veya üzerinde olması,

durumunda kimlik tespiti yapılacaktır.

Hayat sigortası dışındaki yangın, hırsızlık, araç sigortası gibi diğer sigortalama işlemlerinde yirmi bin YTL'lik sınır dikkate alınacaktır.

Elektronik transfer, gönderen adına bir finansal kuruluştan başka bir finansal kuruluştaki alıcıya elektronik araçlar kullanılmak suretiyle belli tutardaki para ve menkul kıymetin gönderilmesi amacıyla yapılan işlemi ifade eder. Örneğin elektronik fon transferi (EFT) ve swift işlemi.

4.2- Şüpheli İşlem Bildirimi

Önleyici tedbirler kapsamındaki ikinci en önemli düzenleme şüpheli işlem bildirimidir. Şüpheli işlem, yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işleme konu malvarlığının⁵; yasa dışı yollarla elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına, bu kapsamda terörist eylemler için ya

⁵ Malvarlığı ifadesi, para değeri para ile temsil edilebilen taşınır veya taşınmaz, maddi veya gayri maddi her türlü mal ve haklar ile bunlar üzerindeki hakları tevsi eden her türlü yasal belge veya araçları ifade eder.

da terör örgütleri, teröristler veya terörü finanse edenler tarafından kullanıldığına veya bunlarla ilgili ya da bağlantılı olduğuna dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheliyi gerektirecek bir hususun bulunması halidir.

Burada iki ayrı durum mevcuttur. Birincisi, işleme konu malvarlığının yasadışı yollardan elde edildiğine dair bir şüphe, bilgi veya şüpheliyi gerektirecek bir hususun bulunmasıdır. Yani ortada suç kaynaklı olduğundan şüphelenilen bir malvarlığı söz konusudur. İkincisi, işleme konu malvarlığının yasa dışı amaçlarla, bu kapsamda terörün finansmanı amacıyla kullanıldığına dair bir bilgi, şüphe veya şüpheliyi gerektirecek bir hususun bulunması halidir. Burada ise yasal veya yasadışı yollardan elde edilen bir paranın yasa dışı bir amaçla kullanılması söz konusudur. Dolayısıyla, birinci durumda işleme konu malvarlığının kaynağı (yani suçtan elde edilmiş olması), ikinci durumda ise malvarlığının kullanılma amacı (yasadışı amaçla/terörün finansmanı amacıyla kullanılması) önem taşımaktadır.

Şüpheli işlem bildirimlerine ilişkin olarak 6 Sıra No.lu Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliği⁶ yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğde konuya ilişkin çok ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

Buna göre, şüpheli işlem bildiriminde herhangi bir parasal sınır bulunmamaktadır. Bildirim yükümlüler tarafından, Şüpheli İşlem Bildirim Formu doldurularak MASAK'a yapılmaktadır. Bildirim, şüphenin oluştuğu tarihten itibaren en geç 10 iş günü içerisinde yapılmalıdır. Şüpheli işlem bildirimini; gerçek kişi yükümlünün bizzat kendisi, tüzel kişi yükümlünün kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği bulunmayanların yöneticileri veya

bunlar tarafından yetkili kılınanlar, uyum görevlisi atanan yükümlülerde ise bu görevliler tarafından yerine getirilir.

Uyum görevlisi atanan yükümlü gruplarında (şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri dahil) şüpheli işlemle karşılaşılması durumunda işlem, yükümlünün belirleyeceği prosedür doğrultusunda uyum görevlisine bildirilir.

Uyum görevlisi kendisine bildirilen veya resen öğrendiği şüpheli işlemi, yükümlü bünyesinde mevcut diğer bilgi ve belgeler ile ilgili kanun, yönetmelik, tebliğ ve diğer mevzuatı göz önünde bulundurmak suretiyle değerlendirir ve değerlendirme sonucuna göre işlemin, şüpheli işlem olarak Başkanlığa bildirilmesine veya bildirilmemesine karar verir. Uyum görevlisince bildirimde bulunma kararı verildiğinde şüpheli işlem bildirim formu düzenlenir ve uyum görevlisince imzalandıktan sonra Başkanlığa gönderilir.

Şüpheli işlem bildirim formu, elden veya taahhütlü postayla "Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, N Blok, Dikmen Cad. 06100 Dikmen/ANKARA" adresine ya da Başkanlığın (312) 415 25 35 veya (312) 415 25 36 nolu faksına gönderilir. Faksla gönderilen formun aslı, ayrıca elden veya taahhütlü postayla da Başkanlığa intikal ettirilir.

Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğüne aykırı davranan görevli ve yükümlüye idari para cezası uygulanır. Diğer taraftan yükümlüler, Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğuna veya bulunulacağına dair işleme taraf olanlar dâhil olmak üzere hiç kimseye bilgi veremezler. Aksi yönde davranan görevli veya sorumlular hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmaktadırlar.

⁶ 27 Eylül 2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4.3- Eğitim Sistemleri Oluşturmak

Yükümlülükler, yükümlü çalışanlarınca ne kadar iyi bilinirse aklama suçu ve terörün finansmanı ile mücadelede de o oranda başarılı olunur. Bu amaca yönelik olarak MASAK tarafından yükümlülere özellikle finansal kuruluşlara zaman zaman eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Ancak, on binlerce yükümlü çalışanın MASAK tarafından eğitilmesi mümkün olmadığından bu görev yükümlülerin kendisine yükümlülük olarak getirilmiştir.

Yükümlüler, Yönetmelikle getirilen mükellefiyetlerin çalışanları tarafından bilinmesini sağlayacak gerekli eğitimi vermek zorunda olup, yükümlülerce verilecek eğitim programlarını kapsam, konu, yükümlü grupları, uygulama tarihi ve usulü itibarıyla belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Bu yetkiye istinaden yayımlanan Uyum Yönetmeliği ile ilk etapta bankalar (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç), sermaye piyasası aracı kurumları, sigorta ve emeklilik şirketleri ve Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (Bankacılık faaliyetiyle sınırlı olmak üzere) için kapsamlı bir eğitim politikası oluşturmak ve uygulamak yükümlülüğü getirilmiştir. Bahsi geçen yükümlüler yıl içinde yapılan eğitim çalışmalarının sonuçlarını, takip eden yılın Mart ayının sonuna kadar Başkanlığa bildirmek zorundadır.

Diğer taraftan, yukarıda bahsi geçen Uyum Yönetmeliğinde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları, bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar, kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler, ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki finansman ve faktöring şirketleri, reasürans şirketleri, finansal kiralama şirketleri ve sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama

hizmeti veren kuruluşlarda da, uyum görevlilerinin sorumluluğu altında eğitim çalışmaları yapılması öngörülmüştür.

4.4- İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri Oluşturmak

Uyum Yönetmeliği kapsamında ilk etapta bankaların (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç), sermaye piyasası aracı kurumlarının, sigorta ve emeklilik şirketleri ile bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olmak üzere Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü'nün sorumlu tutulduğu bir diğer yükümlülük, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulmasıdır.

Yükümlülerin sundukları hizmetlerden, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı amacıyla yararlanılması ya da yükümlülerin Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerle getirilen yükümlülüklerle tam olarak uymamaları gibi operasyonel ve yasal nedenlerle yükümlülerin ya da yükümlü çalışanlarının maruz kalabilecekleri risklerin azaltılması amacıyla yükümlüler gerekli kontrol ve risk yönetim sistemlerini oluşturmak zorundadır. Bu sayede, yükümlünün maruz kalabileceği riskler tanımlanır, derecelendirilir, izlenilir, değerlendirilir ve azaltılması sağlanır.

Diğer taraftan yükümlüler; risk yönetimi, izleme ve kontrol faaliyetleri ile eğitim faaliyetlerinin yeterli ve verimli olup olmadığı, yükümlünün risk politikasının yeterliği ve etkinliği, işlemlerin Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan yönetmelik ve tebliğler ile kurum politika ve prosedürlerine uygun olarak yürütülüp yürütülmediği hususlarının yıllık olarak ve risk temelli bir yaklaşımla incelenmesini ve denetlenmesini sağlamak üzere iç denetim sistemleri oluşturmalıdır.

4.5- Uyum Görevlisi Atamak

4208 sayılı Kanuna ilişkin olarak çıkarılan Kararın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile yalnızca bankalar için uyum görevlisi atanması zorunluluğu getirilmişti. Görevi, bankanın değişik şubelerinden veya birimlerinden aldığı şüpheli işlem bildirimleri üzerine yetki ve imkânları ölçüsünde araştırma ve değerlendirmeler yapmak ve ciddi bulunanları MASAK'a göndermektir. Bu anlamda fonksiyonu, MASAK'a yapılacak şüpheli işlem bildirimlerini bir ön değerlendirmeden geçirmek ve MASAK'ın yükümlü ile ilişkilerinde temas noktası oluşturmaktadır.

Oysa, 5549 sayılı Kanuna ilişkin olarak çıkarılan Uyum Yönetmeliğinde, yükümlülerden finansal kuruluş grubu altında yer alanlardan ikrazatçılar, portföy yönetim şirketleri, yatırım fonu yöneticileri, yatırım ortaklıkları hariç diğerlerine uyum görevlisi atanması zorunluluğu getirilmiştir. Hatta bu zorunluluk finansal kuruluş tanımı kapsamında yer alan bankalar (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç), sermaye piyasası aracı kurumları, sigorta ve emeklilik şirketleri ile bankacılık faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü için daha kapsamlı bir uyum programı oluşturmak şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu uyum programı kapsamında uyum görevlilerinin görev ve sorumlulukları ise, önceden olduğu gibi yalnızca şüpheli işlem bildirimleri ile sınırlı olmayıp; Kanun ve Kanun uyarınca çıkarılan düzenlemelere uyumu sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, Başkanlıkla gerekli iletişim ve koordinasyonu sağlamak, aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesine yönelik kurum politikası ve prosedürlerini oluşturmak, risk yönetimi politikasını oluşturmak, risk yönetimi faaliyetlerini yürütmek,

izleme ve kontrol politikalarını oluşturmak ve buna ilişkin faaliyetleri yürütmek, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik eğitim programının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak, kendisine iletilen veya resen öğrendiği şüpheli olabilecek işlemler hakkında yetki ve imkânları ölçüsünde araştırma yaparak edindiği bilgi ve bulguları değerlendirmek ve şüpheli olduğuna karar verdiği işlemleri Başkanlığa bildirmek, bildirimlerin ve ilgili diğer hususların gizliliğinin sağlanmasına yönelik gerekli tedbirleri almak, iç denetim ve eğitim faaliyetlerine ilişkin bilgi ve istatistikleri düzenli olarak tutmak ve bunları Yönetmelikte belirtilen sürelerde Başkanlığa göndermek şeklinde genişletilmiştir.

4.6- Bilgi ve Belge Vermek, Devamlı Bilgi Vermek, Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü

Aklama suçu ve terörün finansmanı suçu ile mücadele kapsamında Kanunda sayılan denetim elemanları tarafından yapılan incelemeler veya Başkanlıkça yapılan araştırmalar çerçevesinde çeşitli kişi ve kuruluşlardan bilgi ve belge istenilebilmektedir. Bu durumda kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar; Başkanlık ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin mikrofiş, mikrofilm, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlar da dâhil olmak üzere her türlü ortamdaki kayıtlarını, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve gerekli kolaylığı sağlamak zorundadır. Kendisinden talepte bulunulanlar, savunma hakkına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten kaçınamazlar.

Diğer taraftan MASAK, şüpheli işlem bildirimlerinin dışında, şüpheli olup olmadığına bakılmaksızın

yükümlülerce belli bir tutarın üzerinde yapılan tüm işlemlerin düzenli olarak Başkanlığa bildirilmesini isteme yetkisine sahiptir. Bu şekilde değişik kurumlardan alınan düzenli bilgiler üzerinde analiz çalışmaları yapılabilecektir. Ancak yükümlülerin devamlı bilgi verme yükümlülüğüne ilişkin bir düzenleme henüz yapılmamıştır.

Yükümlüler her türlü ortamdaki, yükümlülüklerine ve işlemlerine ilişkin belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları ise son kayıt tarihinden; kimlik tespitine ilişkin belge ve kayıtları son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süre ile muhafaza etmek ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmek zorundadır. Yükümlü nezdindeki hesaplarla ilgili kimlik tespitine ilişkin belgelerin muhafaza süresinin başlangıç tarihi hesabın kapatıldığı tarihtir.

5- YÜKÜMLÜLÜK DENETİMİ

MASAK, yükümlülerin yükümlülüklerine uyum durumunu, 5549 sayılı Kanununun 2/1-e maddesinde sayılan denetim elemanları olan maliye müfettişleri, hesap uzmanları, gümrük müfettişleri, gelirler kontrolörleri, bankalar yeminli murakıpları, hazine kontrolörleri, BDDK uzmanları ve SPK uzmanları vasıtasıyla yaptıracağı programlı veya münferit yükümlülüklerle uyum denetimleri ile denetlemektedir.

Ayrıca bahsi geçen denetim elemanları, aklama suçuna ilişkin olarak yaptığı incelemeler ile kendi görev alanlarına ilişkin olarak kurumlarınca verilen görevler sırasında karşılaştıkları yükümlülük ihlallerini Başkanlığa bildirmek zorunda olup, söz konusu bildirimler üzerine de yükümlülük ihlal incelemesi yaptırılmaktadır.

Diğer taraftan, Tedbirler Yönetmeliğinin 40/2 nci maddesinde, "Yükümlü nezdinde herhangi bir kanunla verilmiş denetim yetkisini haiz olanlar, kendi birimlerince verilen görevlerin ifası sırasında,

Kanun kapsamındaki bir yükümlülük ihlaliyle karşılaştıklarında durumu birimleri aracılığıyla Başkanlığa intikal ettirir." şeklinde bir düzenleme yapılmıştır.

Buna göre, yükümlüler nezdinde 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamında vergi denetmenlerince yapılan vergi incelemeleri sırasında yukarıda açıklanan yükümlülüklerden bir veya birkaçının ihlal edildiği yönünde bir tespit yapılması halinde, durum (ihlalin yapıldığına ilişkin bilgi ve belgelerle birlikte) bağlı oldukları birimler aracılığıyla MASAK'a intikal ettirilecektir.

6- YÜKÜMLÜLÜK İHLALİNDE CEZAI YAPTIRIMLAR

4208 sayılı Kanununun 12 nci maddesine göre, Başkanlık ve diğer yetkililerin istediği bilgi ve belgeleri vermeyenler, belirlenen esaslar çerçevesinde kimlik tespiti yapmayanlar ve kimlik tespitine ilişkin belgeleri beş sene süreyle saklamayanlar, karaparanın aklanması suçunun tespiti ve önlenmesine ilişkin diğer Bakalar Kurulu Kararları (örneğin şüpheli işlem bildiriminde bulunmak) ile bunların uygulanmasına dair tebliğlere aykırı davranışlar altı aydan bir seneye kadar hapis ve on iki milyon liradan yüz yirmi milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmaktaydı.

Yükümlülüklerle aykırı davranışın bir yaptırımını olarak yükümlülere getirilen söz konusu cezalar, aklama suçunun cezasıyla karşılaştırıldığında ceza adaleti yönünden adil olmadığı tartışmasına yol açmıştır. Ayrıca adli sürecin uzun olması (ki bu süreç bazen 5 yıla kadar uzanabilmektedir), hükmün açıklanmasının ertelenmesi, seçenekleri yaptırıma çevirebilme ve cezanın ertelenebilmesi gibi hususlar da yaptırımın etkinliğini azaltmıştır.

Bu itibarla, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunda yükümlülüğe aykırı davranışların cezalandırılmasında ikili

bir ayrıma gidilerek adli cezaların yanında bazı fiiller için idari para cezası uygulaması benimsenmiştir. Ayrıca, 4208 sayılı Kanunda, yükümlülüğe aykırı davranılması halinde sadece yükümlülüğe aykırı davranan görevliye ceza öngörülmekte iken 5549 sayılı Kanun ile görevli dışında tüzel kişiliğe de ceza uygulanması benimsenmiştir.

İdari para cezası kesilmesini gerektiren fiiller ile uygulanacak ceza tutarları 5549 sayılı Kanunda düzenlenmiş olup, bunun dışında cezanın uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslarda 5326 sayılı Kabahatler Kanunu esas alınmaktadır.

6.1- İdari Para Cezası

6.1.1- İdari Para Cezası Gerektiren Fiiller ve Ceza Tutarları

Kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirim ve devamlı bilgi verme yükümlülüğünü ihlâl eden yükümlülere Başkanlıkça beş bin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir. Yükümlünün banka, finansman şirketi, faktoring şirketi, ikrazatçı, finansal kiralama şirketi, sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müessese olması halinde, idarî para cezası iki kat olarak (on bin YTL) uygulanır.

Kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim yükümlülüklerine uyulmaması durumunda yükümlülüğü yerine getirmeyen görevliye de ayrıca iki bin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ile uyum görevlisi atanması yükümlülüklerine uymayan yükümlülere, eksikliklerin giderilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için 30 günden az olmamak üzere süre verilir. Verilen süre içinde eksiklikleri gidermeyen ve gerekli tedbirleri almayan yükümlülere Başkanlıkça beş bin Yeni Türk Lirası idarî para cezası verilir. Yükümlünün banka, finansman şirketi, faktoring şirketi, ikrazatçı, finansal kiralama şirketi,

sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müessese olması halinde, idarî para cezası iki kat olarak uygulanır.

5326 sayılı Kabahatler Kanununun 17/7 nci maddesinde, idarî para cezalarının, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 04.01.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilân edilen yeniden değerlendirilerek artırılarak uygulanacağı, bu suretle idarî para cezasının hesabında bir Türk Lirasının küsurunun dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir.

Buna göre, yukarıda yer alan cezalar 2008 yılında görevliler için 2.311.-YTL, yükümlüler için 5.778.- YTL ve finansal kuruluşlar için 11.556.-YTL olarak uygulanmaktadır.

6.1.2- İdari Para Cezasında Zamanaşımı

5549 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan, “Yükümlülüğün ihlâl edildiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra idarî para cezası verilemez.” hükmü ile idari para cezaları yönünden soruşturma veya inceleme zamanaşımı süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir.

Ancak, 19.12.2006 tarih ve 26381 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5560 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 31 ve 33 üncü maddeleri ile 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 3 üncü maddesi ve 20 inci maddesinin ikinci fıkrası değiştirilerek, soruşturma zamanaşımı süresinin ellibin Türk Lirasından az idari para cezasını gerektiren kabahatlerde üç yıl olduğu, 5326 sayılı Kanunun idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde, diğer genel hükümlerinin, idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Dolayısıyla, 5326 sayılı Kanunda 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra Kabahatler Kanunu, kanun yoluna ilişkin hükümleri hariç idari para cezaları için genel bir kanun niteliği kazanmış ve bağlayıcı olmuştur. Bu nedenle, 5549 sayılı Kanunun 13/4 üncü maddesinin geçerliliği kalmamıştır.

Diğer taraftan, tahsil (yerine getirme) zamanaşımına ilişkin olarak ta Kabahatler Kanununun 21 inci maddesinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre,

Yerine getirme zamanaşımının dolması halinde idarî para cezasına veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar artık yerine getirilemez.

Yerine getirme zamanaşımı süresi;

- Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde yedi,

- Yirmibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde beş,

- Onbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasına karar verilmesi halinde dört,

- Onbin Türk Lirasından az idarî para cezasına karar verilmesi halinde üç,

Yıldır.

Zamanaşımı süresi, kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Kanun hükmü gereği olarak idarî yaptırımın yerine getirilmesine başlanamaması veya yerine getirilememesi halinde zamanaşımı işlemez.

6.2- Adli Cezalar

6.2.1- Adli Ceza Gerektiren Fiiller ve Cezalar

Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışındaki kimselere açıklayanlar,

Başkanlık veya denetim elemanlarınca istenen bilgi ve belgeleri vermeyenler ile,

5549 sayılı Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki; belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmeyenler,

Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu suç dolayısıyla tüzel kişiler ise bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri Türk Ceza Kanununun 60 ıncı maddesinde açıklanmıştır. Buna göre iki tür güvenlik tedbiri düzenlenmiştir. Birincisi, bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkumiyet halinde, iznin iptaline karar verilir. İkincisi, özel hukuk tüzel kişileri yararına işlenen suçlarda müsadere hükümlerinin uygulanmasıdır. Ancak, yukarıdaki hükümlerin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hakim bu tedbirlere hükmetmeyebilir.

6.2.2- Adli Cezalarda Zamanaşımı

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun "Dava zamanaşımı" başlıklı 66 ncı maddesinin (e) bendine göre, beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda zamanaşımı süresi 8 yıldır.

7- SONUÇ

Aklama suçu kavramı, Türk hukuk sistemine klasik suçlara nazaran yeni dahil olmuştur. Ancak bu anlamda, uluslar arası geçmişi de çok eski sayılmaz. Aklama suçu ile mücadele, gerek

ulusal gerekse uluslar arası bir zorunluluktur. Ulusal bir zorunluluktur çünkü, her şeyden önce “suç” olarak tanımlanması bu mücadeleyi hukuki anlamda zorunlu kılmaktadır. İkinci olarak, klasik suçla mücadele kapsamında salt hürriyeti bağlayıcı cezalar suçun önlenmesinde yetersiz kalmaktadır. Özellikle gelir elde etmek amacıyla işlenen suçlar ile organize suç örgütleri ile mücadelede bu yetersizlik daha bariz olarak görülmektedir. Bu tür suçlarla mücadelede gelir hedef alınmalıdır.

Uluslar arası bir zorunluluktur çünkü, ülkemiz 1991 yılında FATF’a üye olmuştur. FATF, aklama suçuna ilişkin 40 Tavsiye ve terörün finansmanına ilişkin 9 Özel Tavsiye yayımlamıştır. Söz konusu tavsiyeler üye ülkeler için bağlayıcı niteliktedir. FATF, üye ülkelerin bahsi geçen tavsiyelere mevzuat yönünden uyum durumu ile uygulama sonuçlarını uzaktan ve yerinde olmak üzere iki şekilde periyodik olarak denetleyerek değerlendirme sonuçlarını bir rapor ile yayımlamaktadır. Söz konusu raporun olumsuzluklar içermesi hem ülkeyi hem de o ülkenin mali kurumlarını uluslararası platformda zor durumda bırakmaktadır.

Ancak, burada altı çizilmesi gerekli çok önemli bir husus bulunmaktadır. Aklama suçu ile mücadelede başarı, yalnızca MASAK’ın tek taraflı çalışması ile sağlanamaz. Suçun işlenmesi, çok geniş bir yelpazede gerçekleştiğinden, suçla mücadelede de bu yelpazede yer alan tüm kurumların işbirliği içinde koordineli çalışması gerekmektedir. Suçun işlenmesi sırasında izlenen prosedür şöyle özetlenebilir. Kanunda sayılan bir öncül suç işlenmekte, bu suçtan bir gelir elde edilmekte, elde edilen gelir yurt içinde veya yurt dışında çeşitli şekillerde değerlendirilebilmekte, finansal işlemlere tabi tutulabilmekte, başka tür bir servet unsuruna dönüştürülebilmekte, yurt dışına

çıkarılabilmekte, başka bir görüntü altında tekrar ülkeye sokulabilmekte, bu işlemler öncül suçu işleyen kişilerin dışında öncül suça hiç karışmamış kişiler aracılığıyla yapılabilmektedir. Dolayısıyla öncül suçun ortaya konulması, kolluk kuvvetlerinin veya ilgili kamu kurumlarının görev alanına girmektedir. Suçtan elde edilen gelirin aklandığının ortaya konulması ise MASAK’ın görev alanı kapsamındadır. Ancak bu aşamada aklama suçuna ilişkin olarak paranın izi sürülürken yükümlülerin (özellikle finansal kurumlar), hatta uluslararası işlemler söz konusu olduğunda ülkelerin ilgili mali istihbarat birimlerinin desteğine ve işbirliği ihtiyacı vardır. Yine bu noktada en önemli sorun suçla suçtan elde edilen malvarlığı arasındaki illiyet bağının kurulmasıdır. Nihayet aklama suçuna ilişkin olarak toplanan ve savcılığa sunulan delillerin yargılama aşamasının hızlı bir şekilde sonuçlandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- 1- 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun
- 2- 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun Gerekçesi
- 3-Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik
- 4-Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülere Uyum Programı Hakkında Yönetmelik
- 5- Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliği Sıra No : 6
- 6-5326 sayılı Kabahatler Kanunu
- 7-5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 8-3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu